

19.4.2013

Dnro 871/4/12, 1257/4/12 ja 1258/4/12

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

LUOTTOTIETOLAIN JA ULOSOTTOKAAREN MUUTOKSEN TIEDOTTAMISEN ASIANMUKAISUUS

1 KANTELOT

Kanteluissa arvostellaan lainvalmistelusta vastaavan oikeusministeriön ja ulosottoviranomaisen kuten Valtakunnanvoudinviraston menettelyä lainsäädäntömuutoksesta tiedottamisessa. Muutos koski 1.4.2010 voimaan tullutta luottotietolain ja ulosottokaaren muutosta siltä osin kuin muutos koski ulosoton tietojärjestelmästä luottotietotoiminnan harjoittajille annettavia tietoja pitkäkestoisesta ulosotosta. Lain siirtymäsäännöksen mukaan pitkäkestoisen ulosoton ilmoittaminen tapahtui kahden vuoden siirtymäajan kuluttua eli 1.4.2012 alkaen.

Kantelijat arvostelivat sitä, että laista ei tiedotettu suoraan velallisille vaan he olivat vasta juuri ennen säädösten voimaantuloa saaneet siitä tiedon tiedotusvälineistä. Kanteluissa painotetaan, että kysymys oli kansalaisen kannalta niin merkittävästä asiasta, että siitä olisi tullut tiedottaa yksilöllisesti ja ajoissa velallisille, jotta he olisivat voineet ryhtyä toimenpiteisiin luottotietomerkinnän estämiseksi. Kanteluissa esitettiin lain voimaantulon siirtämistä puutteellisen tiedotuksen vuoksi. Kanteluissa myös kiinnitettiin huomiota tilanteeseen, jossa – siitä huolimatta että velallinen oli ulosoton kanssa sovitun maksusuunnitelman mukaisesti noudattanut maksuohjelmaa – lainmuutoksesta oli seurauksena luottotietomerkintä. Kanteluissa myös kiinnitettiin huomiota siihen, että ulosottoviranomainen ei ollut maksusuunnitelmaa tehdessään, sen voimassa ollessa tai tässä tarkoitettun määräpäivän lähestyessä millään tavalla tiedottanut asiaa velalliselle.

2 SELVITYS

Kirjoitusten johdosta on tänne hankittu selvitykset oikeusministeriöstä ja Valtakunnanvoudinvirastosta jotka oheistetaan tähän päätökseen kantelijoille tiedoksi.

Selvitysten mukaan ministeriö tiedotti säädösvalmistelun eri vaiheista ja lain voimaantulosta seuraavasti: Ensimmäinen tiedote tehtiin 21.10.2008, kun ministeriö asetti työryhmän pohtimaan tarkistuksia luottotietolakiin (liitteenä). Toinen tiedote tehtiin 12.2.2009, kun työryhmän ehdotus valmistui (liitteenä). Kolmas tiedote 2.3.2009 koski valtionhallinnon kansalaisfoorumissa www.otakantaa.fi käynnistytävää keskustelua työryhmän ehdotuksista (liitteenä). Neljäs tiedote oli verkkouutinen, joka tehtiin 22.5.2009, kun lausuntotiivistelmä työryhmän ehdotuksesta valmistui. Viides tiedote koski hallituksen esityksen antamisesta 11.6.2009 (liitteenä). Kuudes tiedote tehtiin 11.3.2010, kun laki vahvistettiin (liitteenä).

Oikeusministeriön tiedotteet on julkaistu suomeksi ja ruotsiksi. Ne on ministeriön www.om.fi -verkkosivujen lisäksi julkaistu valtioneuvoston sivuilla www.vn.fi samoin kuin oikeuslaitoksen sivuilla www.oikeus.fi. Tiedotteet jaetaan laajalti uutistoimistoille, sähköiselle ja printtimedialle.

sekä sidosryhmille. Lisäksi luottotietolain uudistamista koskevat tiedotteet on jaettu erikseen myös talous- ja kuluttajalehdille ja -toimituksille. Viimeinen eli 22.3. tiedote jaettiin lisäksi kaikille ammattiliittojen jäsenlehdille. Tietoa säädösvalmisteluhankkeen etenemisestä on ollut saatavilla oikeusministeriön verkkosivuilla www.om.fi. Laki on löydettävissä Finlex-tietopankista.

Oikeusministeriö on tiedottanut lain voimaantulosta 11.3.2010. Tiedotteessa todetaan: "Luottotietoihin tulee toisaalta myös laajennuksia, joiden tarkoituksena on varmistaa luottotietorekisterin kattavuus ja velallisten yhdenvertainen kohtelu. Kaksi vuotta jatkuneesta palkan tai eläkkeen ulosmittauksesta tehdään merkintä luottotietorekisteriin. Tältä osin uudistus tulee kuitenkin voimaan vasta 1.4.2012. Näin velallisille jää kaksi vuotta siirtymäaikaa pyrkiä hoitamaan asioitaan niin, että maksuhäiriömerkintä voidaan välttää." Uudistuksesta ovat vuonna 2010 tiedottaneet oikeusministeriön lisäksi muun muassa Suomen Asiakastieto Oy sekä Takuu-Säätiö.

Valtakunnanvoudinvirasto on tiedottanut lain täytäntöönpanosta heti, kun se on ollut mahdollista eli alkuvuodesta 2012. Tuolloin säännöksen tulkinta, ohjeistus ja käytännön toimenpiteet ovat olleet selvillä. Kaikki tiedotteet on annettu sekä suomeksi että ruotsiksi. Alla yksilöityjen tiedotteiden lisäksi Valtakunnanvoudinvirasto on antanut runsaasti puhelimitse asiaa koskevaa neuvontaa.

Ensimmäinen tiedote "Pitkäkestoisesta ulosotosta annetaan jatkossa tieto luottotietorekisteriin" on annettu 15.2.2012. Tiedote annettiin sovitusti yhtä aikaa Suomen Asiakastieto Oy:n antaman tiedotteen kanssa. Tiedotetta on jaettu laajasti tiedotusvälineille ja sidosryhmille. Kansaneläkelaitos tukeutui omassa tiedottamisessaan Valtakunnanvoudinviraston tiedotteeseen. Tiedote toimitettiin muun muassa Elatusvelvollisten liitto ry:lle sekä Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry:lle. Tiedotetta jaettiin myös muille yrityksille ja yhteisöille, joilla on yhtymäkohtia ulosottoon. Tiedote on ollut nähtävissä muun muassa Valtakunnanvoudinviraston ja oikeusministeriön internetsivuilla, oikeus.fi -sivuilla sekä suomi.fi -sivuilla.

Toisen kerran asiasta tiedotettiin 22.3.2012 oikeusministeriön ja Valtakunnanvoudinviraston yhteisellä tiedotteella "Pitkäkestoisesta ulosotosta annetaan huhtikuusta lähtien tieto luottotietorekisteriin". Oikeusministeriö tiedotti aiheesta laajennetulla jakelulla, ja tiedote julkaistiin myös valtioneuvoston internetsivuilla sekä edellä mainituilla oikeushallinnon verkkosivuilla.

Valtakunnanvoudinvirasto laati 2.4.2012 maksuhäiriötietojen luovuttamisesta tiedotteen "Ulosottolaitos aloitti valmistelut maksuhäiriötietojen luovuttamisesta", joka julkaistiin Valtakunnanvoudinviraston, oikeusministeriön ja oikeuslaitoksen oikeus.fi -verkkosivuilla. Tiedote toimitettiin erikseen muun muassa Suomen Asiakas-tieto Oy:lle. Tässä tiedotteessa on erityisesti tuotu ilmi se, että velallisilla on vielä huhtikuussa mahdollisuus järjestellä asiansa ja maksaa velkansa ja siten välttyä maksuhäiriömerkinnältä.

Kanteluissa on ollut kysymys yrittäjille mahdollisesti tulevista maksuhäiriömerkinnöistä. Valtakunnanvoudin Juhani Toukola oli jo alkuvuodesta 2012 ollut lakimuutokseen liittyen yhteydessä Suomen Yrittäjät ry:n lainsäädäntöasioiden päällikköön. Lisäksi edellä yksilöidyt tiedotteet (22.3.2012 ja 2.4.2012) toimitettiin erikseen Suomen Yrittäjät ry:lle. Suomen Yrittäjät ry oli 29.3.2012 julkaissut tiedotteen, joka oli sisältänyt asiavirheitä. Juhani Toukola oli lähettänyt pyynnön korjata tiedotteessa olleet asiavirheet, ja virheet oli pyynnön mukaisesti korjattu.

Valtakunnanvoudinvirasto on edellä selostetuilla toimilla pyrkinyt aktiivisesti jakamaan tietoa lakimuutoksesta. Siihen, kuinka tiedotusvälineet tai sidosryhmät ovat tiedottaneet asiasta eteenpäin, ei Valtakunnanvoudinvirasto ole voinut vaikuttaa.

Pitkäkestoisesta ulosotosta aiheuttavasta maksuhäiriömerkinnästä ei ole erikseen tiedotettu yksittäisille velallisille. Valtakunnanvoudinvirasto katsoo, että lainsäädäntömuutoksesta tiedottaminen henkilökohtaisesti niille, joita se koskee tai tulee koskemaan, olisi hyvin poikkeuksellinen tapa tiedottaa uusista säännöksistä. Henkilökohtaista tiedottamista tosin pohdittiin alkuvuodesta 2012, mutta asiaan liittyvien teknisten ja käytännön ongelmien takia hankkeesta luovuttiin. Uljas-järjestelmässä ei ole ennen huhtikuuta 2012 ollut käytössä toimintaa, joka olisi poiminut esiin ne velalliset, joita laki muutos tulisi koskemaan. Käytännössä tämä ei ole ollut mahdollistakaan, koska etukäteen ei ole voitu tietää, mikä kunkin velallisen tilanne on huhtikuussa 2012. Kaikkien velallisen tilannetta ei ole myöskään ollut mahdollista tarkistaa manuaalisesti velallisten suuren lukumäärän johdosta.

Myöskään jatkossa ei ole käytännössä mahdollista ilmoittaa järjestelmällisesti velallisille etukäteen siitä, että tietyinä ajankohtana tulevaisuudessa hänelle tulee maksuhäiriömerkintä pitkäkestoisesta ulosotosta. Velallisen tilanne voi muuttua tietojen ajohetken ja arvioidun maksuhäiriömerkinnän syntyruishetken välillä ja aiheuttaa sekaannusta asiassa. Jos velallinen tiedustelee ulosottomieheltä omaa tilannettaan ja mahdollista tulevan merkinnän rekisteröintiajankohtaa, ulosottomies selvittää velalliselle sen hetkisten tietojen perusteella oletetun merkinnän rekisteröintiajankohdan.

Pitkäkestoisen ulosoton aiheuttamasta maksuhäiriömerkinnästä tullaan jatkossa tiedottamaan kaikille ulosottovelallisille vireilletuloilmoituksissa, maksu- ja yhteydenottokehotuksissa, maksusuunnitelmakehotuksissa sekä perimiskuiteissa. Asiakirjamuutokset otetaan käyttöön kesäkuussa 2012 tehtävän Uljas-järjestelmän päivityksen yhteydessä. Asiakirjoihin lisätään seuraava teksti: " Luottotietotoiminnan harjoittajalla on oikeus saada tieto siitä, että velallisen palkan, eläkkeen tai muun toistuvaistulon ulosmittaus tai sen sijaan tehty maksusuunnitelma on ollut voimassa viimeksi kuluneen kahden vuoden aikana yhteensä vähintään 18 kuukauden ajan (pitkäkestoinen ulosotto).

3

RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Luottotietolaki ja ulosottokaari

Ulosottokaaren 1 luvun 32 §:n 1 momentin mukaan luottotietotoiminnan harjoittajalla on oikeus saada salassapitovelvollisuuden estämättä luottotietotoiminnassa tarpeelliset asianhallintatiedot pyyntöä edeltävien kahden kuukauden ajalta niistä ulosottoasioista, joissa on annettu 3 luvun 95 §:n 1 momentissa tarkoitettu varattomuusestetodistus tai 3 luvun 107 §:ssä tarkoitettu suppean ulosoton estetodistus. Tiedot annetaan myös, jos toistuvaistulon ulosmittaus on jatkunut pyyntöä edeltäneiden kahden vuoden aikana yhteensä vähintään 18 kuukauden ajan (pitkäkestoinen ulosotto). Pitkäkestoista ulosottoa koskevat tiedot voidaan antaa uudestaan.

Sanotun pykälän 3 momentin mukaan ulosottomiehen tulee velallisen pyynnöstä tehdä luottotietotoiminnan harjoittajalle antamia tietoja koskeva peruuttamisilmoitus muun muassa kun pitkäkestoinen ulosotto päättyy.

Luottotietolain 13 §:n 1 momentin mukaan luottotietorekisteriin saa henkilöluottotietoina tallettaa muun muassa ulosottotietoina tiedot asiakohdaisesti eriteltyinä sellaisesta ulosottoasiasta, jossa on annettu estetodistus tai tieto ulosottokaaren 1 luvun 32 §:n 1 momentissa tarkoitettua pitkäkestoisesta ulosotosta. Sanotun lain 24 §:n 1 momentin mukaan yrityksen maksuhäiriötietoina saa luottotietorekisteriin tallettaa muun muassa tiedot asiakohdaisesti eriteltyinä sellai-

sesta ulosottoasiasta, jossa on annettu este todistus tai tieto pitkäkestoisesta ulosotosta. Luottotietorekisteriin merkitty maksuhäiriötieto, joka koskee pitkäkestoista ulosottoa, on poistettava luottotietorekisteristä heti, kun ulosottomies on tehnyt peruuttamisilmoituksen. Muussa tapauksessa merkintä on voimassa kolme vuotta. Mikäli merkinnän voimassaoloaikana rekisteröidylle tulee uusi merkintä, merkinnän voimassaoloaika pitenee neljään vuoteen (luottotietolaki 18 ja 28 §).

Pitkäkestoisesta ulosotosta aiheutuvaa maksuhäiriömerkintää koskevat säännökset ovat tulleet voimaan 1.4.2010. Lakimuutoksen voimaantulosäännösten mukaan pitkäkestoista ulosottoa koskevia tietoja on voitu antaa kahden vuoden kuluttua lain voimaantulosta eli 1.4.2012 alkaen.

Tiedottaminen ja neuvonta

Viranomaisen tietojenantovelvollisuutta määrittävänä lähtökohtana on perustuslain 22 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien, kuten perustuslain 12 §:n 2 momenttiin perustuvan julkisuusperiaatteen, toteutuminen. Osa julkisuuden toteuttamista turvaavista toimista on aktiivisia, kuten tiedottaminen ja hyvän tiedonhallintatavan noudattaminen julkisuusperiaatetta tukevasti.

Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 20 §:ssä säädetään viranomaisen velvollisuudesta tuottaa ja jakaa tietoa. Viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Laatimisvelvollisuuden tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, missä määrin viranomaisen toiminnasta on saatavissa tietoja asiakirjojen julkisuuden avulla tai yleisen tilastotutannon perusteella. Viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Viranomaisen on huolehdittava siitä, että yleisön tiedonsaannin kannalta keskeiset asiakirjat tai niitä koskevat luettelot ovat tarpeen mukaan saatavissa kirjastoissa tai yleisissä tietoverkoissa taikka muilla yleisön helposti käytettävissä olevilla keinoilla.

Hallituksen esityksen (HE 30/1998 vp) perusteluissa todetaan muun muassa seuraavaa:

Pykälässä korostettaisiin viranomaisten velvollisuutta edistää tiedon saamista toiminnastaan julkaisu- ja tiedotustoiminnan avulla sekä käyttämällä sellaisia tiedonjakelukanavia, joiden avulla kansalaiset voivat helposti saada tietoja.

Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta sekä tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja ja tietoaaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään ja kehityksestä toimialallaan. Aineiston laatimisen tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, missä määrin viranomaisen toiminnasta on saatavissa tietoja asiakirjojen julkisuuden avulla tai yleisen tilastotutannon perusteella.

Momentissa velvoitettaisiin viranomaiset edistämään toimintansa avoimuutta. Säännöksen tarkoituksena on tehostaa julkisuusperiaatteen toteutumista korostamalla viranomaisen omaa aktiivisuutta tiedon tuottajana ja jakajana.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun asetuksen 8 a §:n mukaan valtion hallintoviranomaisten ja muiden valtion virastojen ja laitosten sekä tuomioistuinten ja muiden lainkäyttöviranomaisten tiedotuksen, julkaisutoiminnan ja muun viestinnän tarkoituksena on

toteuttaa avoimuutta sekä tuottaa ja jakaa tietoa, joka luo yksilöille ja yhteisöille edellytyksiä muodostaa mahdollisimman totuudenmukainen kuva viranomaisten toiminnasta, vaikuttaa hallintoviranomaisissa valmisteilla oleviin yleisesti merkittäviin asioihin sekä valvoa omia etujaan ja oikeuksiaan.

Valtionhallinnon viranomaisten viestintää suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon viestinnän merkitys viranomaiselle säädettyjen tehtävien tehokkaassa hoitamisessa sekä viranomaisen ja kansalais- ja etujärjestöjen välisessä yhteistyössä.

Asetuksen 8 b §:n mukaan valtionhallinnon viranomaisen on sille säädetyt tehtävät ja 1 §:ssä tarkoitetut selvitykset huomioon ottaen arvioitava ja suunniteltava toimenpiteet viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 19 ja 20 §:ssä tarkoitettujen velvoitteiden toteuttamiseksi (viestintäsuunnitelma).

Oikeusministeriön viestintäsuunnitelman (Toiminta ja hallinto 2007:16) mukaan oikeusministeriö tarjoaa tietoa oma-aloitteisesti sekä mahdollisimman varhain ja kattavasti. Tämä edellyttää viestinnän ennakointia ja suunnittelua. Tavoitteena on tuoda esiin monipuolisesti syitä ja seurauksia, jotta asioista saa kokonaiskuvan. Tiedot pyritään esittämään mahdollisimman ymmärrettävästi. Suunnitelmassa todetaan myös muun muassa, että oikeusministeriö tiedottaa kaikkien lainsäädäntöasioiden ja muiden yleisesti merkittävien hankkeiden vireille tulosta ja valmistelun aloittamisesta ministeriössä. Viestinnän laajuus ja yksityiskohtaisuus voi vaihdella riippuen hankkeen yhteiskunnallisesta merkityksestä ja vaikutuksesta kansalaisiin. Viestinnässä painotetaan uudistusten käytännön vaikutuksia. Oikeusministeriö suuntaa viestintäänsä kansalaisille ja eri yhteisöille. Yhteistyö tiedotusvälineiden kanssa on keskeistä. Edelleen suunnitelmassa todetaan internetin tehneen mahdolliseksi suoran viestinnän kansalaisille ja sidosryhmille. Tiedotteet kirjoitetaan selkeästi, ymmärrettävästi ja hyvällä kielellä. Niissä kerrotaan asian konkreettinen sisältö ja käytännön merkitys. Tavoitteena on tuoda esiin monipuolisesti syitä ja seurauksia.

Viime kädessä, jos pelkästään yleisellä tiedottamisella ei voida saavuttaa edellä lainsäädännössä asetettuja tavoitteita, tulee hyvän hallinnon neuvontaperiaatteen mukaisesti ryhtyä toimenpiteisiin tiedonsaannin varmistamiseksi.

Hallintolain 8 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

Ulosottokaaren 1 luvun 20 §:n mukaan ulosottomiehen tulee avoimuuden vaatimuksen mukaisesti tiedustelun johdosta ja havaitessaan tilanteen niin vaativan omatoimisesti ilmoittaa velalliselle tämän oikeudesta pyytää ulosoton määrän rajoittamista sekä antaa asianosaisille tarvittaessa muuta ohjausta ulosottoasiassa ja tietoja täytäntöönpanon vaiheesta samoin kuin muista asianosaisille merkityksellisistä seikoista.

Hallituksen esityksen (HE 216/2001 vp) perustelujen mukaan tietojen antamisella ei tarkoiteta yksinomaan asiaa koskevia numerotietoja vaan myös muita ja yleisempiä asian etenemistä koskevia tilannetietoja ja ilmoituksia tulevista tapahtumista. Sitä, mitä kulloinkin voitaisiin pitää merkityksellisinä tietoina, ei ole yleisellä tasolla määriteltävissä. Annettavien tietojen tulee olla riittäviä suhteessa asianomaisen tiedon tarpeeseen ulosottomenettelyn siinä vaiheessa.

3.2 Arviointi

Tutkittavani olleiden kolmen kantelun osalta arvioin lain muutoksesta tiedottamista yleisellä tasolla.

Kysymys on, kuten Valtakunnanvoudinviraston tiedotteista ilmenee, tietojen luovuttamisesta huhtikuussa 2012 noin 40 000 velallisesta luottotietoyhtiöille. Heistä noin 9000:lla ei ollut aikaisempaa ulosottoon liittyvää maksuhäiriömerkintää. Julkisuudessa olleen tiedon mukaan Suomen Asiakastieto Oy oli ilmoittanut, että uusia maksuhäiriömerkintöjä sai vuonna 2012 257 000 henkilöä. Koska muutos koski niin suurta määrää velallisia se oli yhteiskunnallisesti merkittävä. Lisäksi maksuhäiriömerkintä saattoi vaikeuttaa merkinnän saaneen henkilön elämää huomattavasti. Nähdäkseni oli ennakoitavissa, että uudistuksen käytännön vaikutukset olisivat siten laajoja ja merkittäviä, että tiedottamisen laajuuteen ja kohdentamiseen on tullut kiinnittää erityistä huomiota.

Ulosottokaaren 1 luvun 32 §:n ja luottotietolain muuttamista koskevan hallituksen esityksen (HE 93/2009 vp) perusteluissa todetaan, että kahden vuoden siirtymäaikaa ehdotetaan ”kohtuuttomuuksien välttämiseksi”, että velalliselle varataan mukautumisaikaa. ” Näin velalliselle jäisi aikaa pyrkiä järjestämään taloudellista tilannettaan ja hoitaa velkojaan niin, että merkintä pitkäkestoisesta ulosotosta voitaisiin välttää”.

Hallituksen esityksessä ei arvioida, miten muutoksesta tiedottaminen tulisi järjestää, jotta mainituilta kohtuuttomuuksilta voitaisiin välttyä. Sen sijaan eduskunnan lakivaliokunta on esityksestä antamassaan muistiossa (LaVM/2009 vp) lausunut, että se piti ehdotettua siirtymäaikaa perusteltuna ottaen huomioon senhetkisen taloudellisen tilanteen. ”Kahden vuoden siirtymäaikaa puoltaa myös se, että parin lähivuoden aikana 1990-luvun laman aikana velkaantuvat vapautuvat velkavastuustaan. Ei ole perusteltua, että tällaisissa tapauksissa tehtäisiin ensin merkintä ulosoton pitkäkestoisuuden perusteella, mutta se poistettaisiin pian velan lopullisen vanhentumisen vuoksi. Kahden vuoden siirtymäaika varmistaa myös sen, että ulosoton tietojärjestelmiin ehditään tehdä tarvittavat pitkäkestoisen ulosoton seurannan edellyttämät muutokset. Lakivaliokunta korosti muutosten ja niiden vaikutusten riittäväntiedottamisen tärkeyttä.

Siirtymäajan säätämisen tarkoitus on, kuten edellä todetusta ilmenee, ollut moninainen. Velallisen kannalta on ennen kaikkea kysymys perustuslaissa turvatuista yksityiselämän ja henkilötietojen suojasta sekä oikeudesta työhön ja elinkeinon harjoittamiseen. Siirtymäsäännöksellä on pyritty estämään kohtuuttomat tilanteet eli hallinnon suhteellisuusperiaatteen noudattaminen; tavoitteeseen – tässä tapauksessa velallisen todellisen taloudellisen tilanteen parempaan rekisteröintiin – ei saa pyrkiä keinoin, jotka ovat päämäärän saavuttamisen suhteen tarpeettoman ankaria. Siirtymäajalla on ollut myös saavutettavissa ulosottooperinnässä olleiden saatavien kertymän paraneminen, mikä on palvellut velkojan etua. Siirtymäaika on luonnollisesti ollut myös tärkeä ulosoton tietojärjestelmän muutosten toteuttamiseksi.

Selvityksestä ilmenee, että oikeusministeriön tiedotus on edennyt ministeriön tiedotussuunnitelman periaatteet huomioon ottaen lainvalmistelun eri vaiheissa. Tiedotteiden jakeluun on myös kiinnitetty huomiota ja sitä on kohdennettu mielestäni sidosryhmiin siten, että tiedonkulun perillemeno on huomioitu.

Oikeusministeriö ei ole esittänyt selvitystä siitä, missä määrin asia on ollut tiedotusvälineissä esillä. Vaikka viranomaisen ei voi vaikuttaa tiedotusvälineiden uutisointiin, on se otettava huomioon yksilöllisten tiedotus- ja neuvontatoimenpiteiden suunnittelussa.

Tiedotteiden sisällön osalta on merkille pantavaa, että oikeusministeriön tiedotuksen painopiste otsikko- ja sisältötasolla on ollut merkintöjen luottotietorekisteristä poistamista koskevassa muutoksessa. Käytännön vaikutuksia ajatellen olisi mielestäni tiedotuksen edellä selostettujen

säännösten ja periaatteiden mukaista paremmin ollut, että ainakin lain vahvistamisen jälkeen tiedotusta olisi painotettu myös pitkäkestoisia ulosottoja koskevan muutoksen käytännön vaikutuksiin. Tämä näkökulma tulee selvästi esille siirtymäajan päättymisen lähestyessä Valtakunnanvoudinviraston antamissa tiedotteissa. Valitettavasti tämä on velallisten kannalta ollut varsin myöhäinen ajankohta.

Valtakunnanvoudinvirasto on selvityksessään kertonut pohdinnoista mahdollisuudesta lähettää niille velallisille, joita maksuhäiriömerkintä uhkasi, tieto asiasta. Yhdyn selvityksessä esitettyyn näkemykseen, ettei ennen huhtikuuta 2012 ole voitu yksiselitteisesti määrittää, keitä muutos siinä vaiheessa olisi koskenut, jotta riittävän täsmällistä ilmoitusta tietojärjestelmästä lähettävällä kirjeellä olisi voinut velallisille lähettää. Eri asia kuitenkin on, olisiko voitu edellyttää yleisluontoisen lainmuutosta koskevat tiedotteen lähettämistä kaikille velallisille tai rajoitetulle joukolle velallisia.

Lainsäädäntömuutoksista tiedottamisen periaatteet eivät lähde tällaisesta tiedotustavasta eikä oikeusministeriön tai ulosottoviranomaisten velvollisuuksiin voida katsoa kuuluvan henkilökohtaisen tiedottamisen.

Tässä tilanteessa korostuukin se neuvonta, mikä ulosottopiireissä täytäntöönpanotilanteissa velallisille annetaan. Valtakunnanvoudinvirasto on selvityksessään todennut, ettei kaikkien velallisten tilannetta ole ollut mahdollista tarkistaa manuaalisesti velallisten suuren lukumäärän vuoksi. Koska neuvonnankaan suhteen velallisia ei tule asettaa eriarvoiseen asemaan, olisikin mielestäni ollut tärkeää, että ulosottopiireille olisi laadittu suunnitelma lainmuutoksen yksilöllistä tiedottamista varten olivathan ulosottomiehet ulosmitanneet toistuvaistuloja, laatineet maksusuunnitelmia ja niiden muutoksia sekä olleet muutoin yhteydessä velallisiin useasti kahden vuoden siirtymäajan aikana.

Erään toisen kantelun (1214/4/2012) tutkimisen yhteydessä ilmeni, ettei esimerkiksi Helsingin ulosottovirastolla ollut omaa ohjeistusta tiedottamisesta vaan virastossa oli pitäydytty valtakunnallisen tiedotukseen. Tässä asiassa ei ole tullut ilmi, olisiko siirtymäajan kuluessa joissain ulosottovirastoissa laadittu sellaisia maksusuunnitelmia, että niitä noudattamallakin ehdot pitkäkestoisen ulosoton ilmoittamisesta olisivat täyttyneet ja, jos näin oli, mitä velalliselle olisi tuossa tilanteessa kerrottu lainmuutoksesta. Selvää on, että lainmuutoksen vaikutukset olisi tuolloin tullut selvittää täsmällisesti.

Saatan nämä käsitykseni tiedottamisen ajoittamisesta, sisällöstä ja kohteesta tiedotuksesta vastanneiden oikeusministeriön ja Valtakunnanvoudinviraston tietoon ja huomioon otettavaksi tiedotuksen suunnittelussa ja ulosottohenkilöstölle annettavassa koulutuksessa.